

Willibrordvertaling (1975)

Met zijn encycliek *Divino Afflante Spiritu* (1943) schiep paus Pius XII (1876-1958) een klimaat waarin een wetenschappelijk verantwoorde exegese (uitleg, tekstverklaring) zich kon ontplooiën. Dit opende perspectieven voor een andersoortige vertaling. In 1947 gaf de aartsbisschop van Utrecht, kardinaal Johannes de Jong (1885-1955), zijn goedkeuring aan het initiatief van het Bijbels Werkgenootschap Sint-Hiëronymus om een nieuwe Bijbelvertaling voor te bereiden. Onder auspiciën van de Sint-Willibrordvereniging gingen de vertalers aan de slag. In 1961 kon de Katholieke Bijbelstichting de eerste resultaten publiceren: *Het Nieuwe Testament van onze Heer Jezus Christus*. De vertalers, Cools Petrus Josephus Cools (1904-1973) en Willem Karel Maria Grossouw (1906-1990), gaven in hun verantwoording aan dat ze gestreefd hadden 'naar een weergave die bij alle trouw aan de oorspronkelijke tekst vóór alles begrijpelijk zou zijn en zo goed mogelijk leesbaar.' In 1975 verscheen de *Willibrordvertaling*, waarin niet alleen de (herziene) vertaling van Cools en Grossouw was opgenomen, maar ook de *Psalmvertaling* van Ida Gardina Margaretha

Gerhardt (1905-1997) en Marie Hélène van der Zeyde (1906-1990), die een grote aandacht had voor het Hebreeuwse taaleigen.¹ De vertalers (met uitzondering van Gerhardt en Van der Zeyde) hadden de nadruk gelegd op verstaanbaarheid voor de doelgroep en daarbij stijlkenmerken zo nodig opgeofferd. Het resultaat was een goedlopende tekst die de communicatie met de lezer en hoorder ondersteunde, met name waar het ging om het overbrengen van de boodschap.

De vertaling werd gekwalificeerd als vlot, gedurfd, direct, nuchter, helder, modern en verstaanbaar. Ook kwam er veel kritiek. Met name de taal van de poëtische gedeelten zou hortend, stotend, krampachtig en archaïserend zijn. Velen bleven uitzien naar een vertaling die goed verstaanbaar zou zijn en intussen ook de belangrijkste overeenkomsten die de Bijbelboeken in de grondtekst laten zien, zichtbaar zou maken. De vertaalarbeid bleef daarom doorgaan. De vertalers probeerden te komen tot een grotere samenhang en onderlinge afstemming van literaire woordgroepen en grotere teksteenheden.

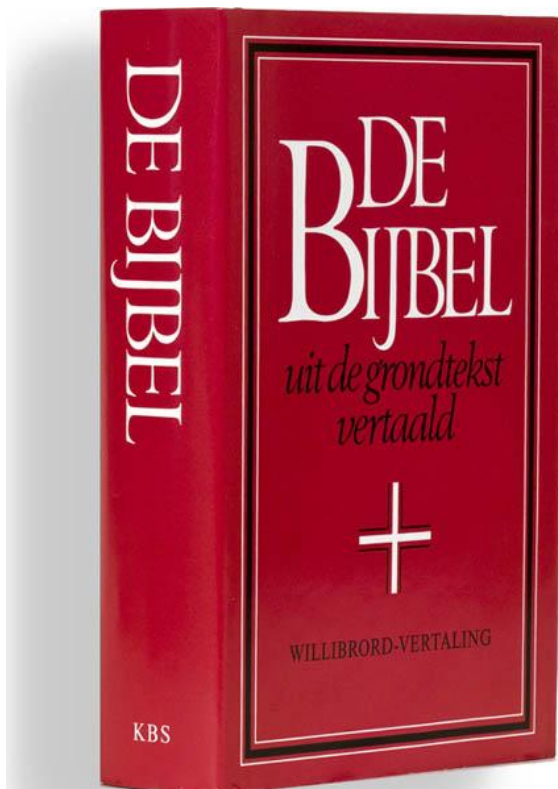
In 1992 verscheen een herziene uitgave van het Nieuwe Testament, in 1995 een herziene uitgave van de totale Bijbel.² De

revisors brachten stilistische veranderingen aan, vervingen woorden die als verouderd werden beleefd, vervingen ook de vertaling van Gerhardt en Van der Zeyde door een nieuwe Psalmvertaling, en gaven de Godsnaam (JHWH) niet langer weer met Jahwe, maar met HEER of GOD.³ Ze

¹ Gerhardt en Van der Zeyde hadden geprobeerd de Psalmen te herdichten. Ze gebruikten geen 'eenvoudig, gewoon Nederlands', vermeden ook de 'tale Kanaäns', maar schuwden archaïstisch taalgebruik niet, omdat ze 'de geur van ouderwetsheid en plechtigheid' wilden bewaren.

² Op 10 november 2002 kwam de Willibrordvertaling van de Bijbel beschikbaar op het internet via www.willibrordbijbel.nl. De digitale bijbel is uitgerust met een aantal functies: 1. zoekfuncties op Bijbelboek, hoofdstuk en/of vers; op perikoop(titel) en op trefwoord; 2. printmogelijkheid van een hoofdstuk of perikoop; 3. een 'high-light-tour' met een selectie uit de hele bijbel van teksten die je minstens eenmaal in je leven gelezen moet hebben; 4. een Bijbellesrooster met een lezing voor elke dag van het jaar; 5. de mogelijkheid om eigen aantekeningen bij de Bijbeltekst te maken en te bewaren, waarmee de gebruiker zijn persoonlijke digitale studiebijbel maakt.

³ Een van de problemen bij het vertalen van het Oude Testament is de Godsnaam. In het Hebreeuws wordt God aangeduid met vier medeklinkers: JHWH. Deze naam mocht in het rabbijnse jodendom niet uitgesproken worden. Om te voorkomen dat men deze naam uitsprak, hebben rabbijnen die voor de tekstoverlevering zorgden, deze medeklinkers voorzien van de klinkers van het woord *adonai* (= Heer). Op deze wijze brachten ze geen veranderingen in de grondtekst aan, maar konden ze wel een uitspraak aanreiken, namelijk HEER. Vervanging van JHWH door een ander woord ('Heer' door de Septuaginta en de Vulgaat en 'De Naam' door rabbijnen) werd door sommigen als niet authentiek oudtestamentisch afgewezen. Zo zeiden de vertalers in hun inleiding op de Petrus-Canisiusvertaling (deel I, 1937, 5): 'Uit diep ontzag voor de Godsnaam die ons door een bijzondere openbaring bekend werd, hebben wij de voorkeur gegeven aan de naam Jahweh boven de kunstmatige



probeerden de betekenis en soms ook de vorm van de brontekst over te brengen met taal- en stijlmiddelen die eigen zijn aan de doeltaal; daarbij gold bij hen als ideaal dat de vertaalde tekst op hedendaagse lezers en lezeressen dezelfde effecten zou kunnen hebben die het origineel gehad moet hebben op de oorspronkelijke lezers.

Aan alle gedrukte edities van de Willibrordvertaling werden inleidingen bij de Bijbeltekst toegevoegd. De meeste werden bovendien verrijkt met aantekeningen, dwarsverwijzingen, kaarten en chronologische tabellen.

© L. den Besten

IN HET BEGIN schiep God de hemel en de aarde.

2 De aarde was woest en leeg; duisternis lag over de diepte, en de Geest van God zweefde over de wateren.

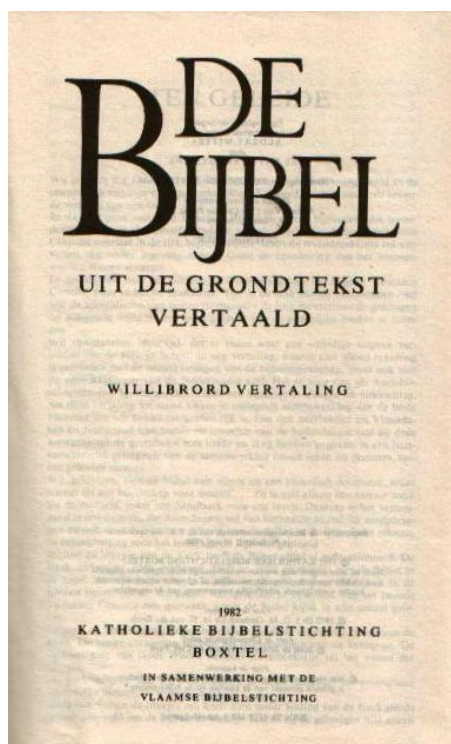
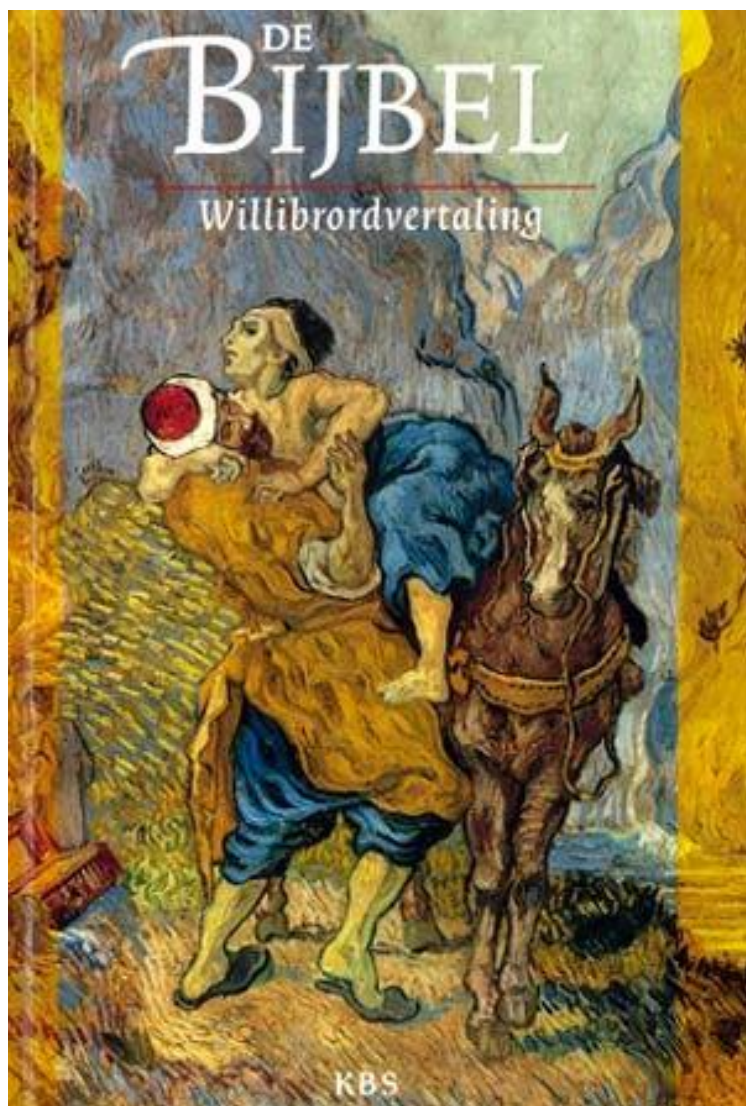
3 Toen sprak God: 'Er moet licht zijn!' En er was licht. 4 En God zag dat het licht goed was. God scheidde het licht van de duisternis; 5 het licht noemde God dag, en de duisternis noemde Hij nacht. Het werd avond en het werd ochtend; dat was de eerste dag.

Genesis 1:1-5, Willibrordvertaling, Boxtel 1975.

Literatuur

Besten, Leen den, *Het uitgelezen boek. De bijbel in Nederland*, Zoetermeer: Meinema 2005.

Weren, W.J.C. 'De receptie van de Willibrordvertaling 1995', in: *Met Andere Woorden* 15 (december 1996) 4, 7-16.



omvorming in Jehovah of Heer, en hebben wij ook opzettelijk de vier medeklinkers van het Tetragram behouden.' Martin Buber (1878-1965) en Franz Rosenzweig (1886-1929) zetten waar de Naam verscheen in kleine-kapitale letters ER, SEIN, IHM of IHN, al naar gelang de verbuiging. Als God zelf aan het woord was, werd het ICH. Een bezwaar hiertegen is, dat je tijdens het voorlezen niet hoort waar de Naam in de tekst staat. Een ander bezwaar, met name in onze tijd gevoeld, is dat door het zich herhalende hij, zijn en hem God wel erg exclusief mannelijk naar voren treedt. Pieter Oussoren (Naardense Bijbel) koos voor de ENE: het leest goed en laat zich goed voorlezen; het is kort maar krachtig en het wordt ook niet in de weg gezeten door misverstanden.